

Başvuru (Received): 17 Ağustos /August-2023

Kabul (Accepted): 30 Eylül/September-2023

Türk Folklor Araştırmaları, Sayı: 367, 52-66, e-ISSN 3023-4670, DOI: 10.61620/tfra.1004
https://www.turkfolklorarastirmalari.com/Makaleler/2000869359_AOÖ.pdf

KULLANIMLIK TÜRKÜ KİTAPLARI KAVRAMI ve SALİH TURHAN ÖRNEĞİ

Ali Osman ÖZTÜRK *

Öz

Halk türküsü araştırmaları bu alanda yayınlanan kitapları ayrı kategorilerde değerlendirerek tasnif etmektedir. Ağızdan yapılan derlemelerin sonuçlarını içeren kitaplar, yazılı belgelerde yer alan türkü metin ve notalarından yapılan seçkiler, bilimsel metin+nota yorumları ve tartışmaları, (dil edebiyat, motif, ideoloji tartışmaları gibi) teorik yayınlar, popüler amaçlara yönelik (metin ya da notalı) türkü kitapları vs. gibi. Değişik kategorilerde çıkan bu yayınlar, ait olduğu tasnif grubu dikkate alınmadan değerlendirildiği için, yazarının/yayıncısının bazen hak etmediği biçimde eleştirilmesine sebep olabilmektedir. Alan yazında, genellikle yazılı türkü kaynaklarının 'tanımı' (örn. cönk, defter, repertuar, türkü kitabı, seçki, mecmua, antoloji vb. terimler) üzerine bilgi verilmiyor. Ali Yakıcı 2007 tarihli çalışmasında, türkü bilgi kaynakları olarak antolojileri önemser ve âşıkların/ozanların, kaynak kişilerin, türkü yakıcılarının, derleyicilerin kaydını Bekir Karadeniz örneğinde listeler. Konusu türkü olan kitap yayınlarını amacı, mahiyeti ve ezgiyi yayınlama biçimine bakarak şu kategorilerde toplayabiliriz:

- 1) Derleme Ürünlerin yer aldığı kitaplar. Buraya El yazma defterler ve mecmualar dâhildir.
- 2) (Notalı veya notasız) Seçkiler. Türkü hikâyelerinin yer aldığı kitapları da bu kategoriye dâhil etmek mümkündür. Çünkü burada da (hikâyelerin nasıl elde edildiği tartışılmaksızın) bir seçki söz konusudur.
- 3) Araştırma ve analiz içeren kitaplar.
- 4) İnnovatif-aranje-çok sesli ürünleri içeren kitaplar.
- 5) Beste Türkü kitapları.
- 6) Karışık (Yılın en sevilen şarkı ve türküleri) kitaplar.

(* Prof. Dr., Konya Necmettin Erbakan Üniversitesi. A.K. Eğitim Fakültesi / Konya Necmettin Erbakan University. A.K. Faculty of Education.
aozturk@erbakan.edu.tr, ORCID ID: 0000-0003-2759-2096

Alman Halk Türküsü Araştırmalarında “Gebrauchsliederbuch” denilen kategoride, bazı grupların halk türküsü repertuarı gereksinimini karşılayan metin ve notalı kitaplar toplanır. Uzun yıllar araştırmalarda ağızdan derleme türküler asal kaynak olarak görülmüş, daha sonra buna el yazma türkü defterleri ve mecmualar eklenmiştir. Ernst Klusen bu kategoriyi, bilimsel türkü edisyonlarından amacı, mahiyeti ve türküyü veriş biçimiyle ayırt eder: “Amaç, türkü seven ve söyleyen belli bir gruba malzeme sağlamaktır. Sözcüğün Türkçe karşılığı “kullanımlık türküler kitabı” bu kategoriyi yeterince karakterize eder: Kitaplarda yer verilen ezgiler pratik amaçlı “kullanılmak içindir”, bilimsel olma iddiası yoktur. Bu kapsamda makalemiz Türkiye’de kullanımlık türkü kitaplarını tasnif ederek "kullanımlık Türkü Kitabı" yazarı/yayıncısı olarak Salih Turhan’ın kitaplarını analiz edecektir. Betimsel doküman analizi yöntemiyle Turhan’ın Seçki Kitaplarının kurgusu ortaya konulmuş ve sonuçlara ulaşılmıştır.

Anahtar sözcükler: türkü, türkü folkloru, kullanımlık türkü kitabı, kitap kurgusu, analiz

The concept of Practical Turkish Folk Songs Books: The Case of Salih Turhan

Abstract

Folk song research classifies the books published in this field into different categories. These categories include books containing oral compilations, selections made from folk song texts and notes in written documents, scientific text/note interpretations and discussions, academic publications (such as language, literature, motif, or ideology discussions), or folk song books for popular purposes (with texts or notes). Since these publications in different categories are evaluated without considering their classification group, they can sometimes cause the author/publisher to be criticized undeservedly. In the literature, there is generally no information on the 'definition' of written sources of folk songs (e.g., terms such as "cönk", "defter", "repertuar", "türkü kitabı", "seçki", "mecmua", "antoloji", etc.). Ali Yakıcı emphasizes anthologies as sources of information on folk songs and lists the records of minstrels/singers, tradition bearers, folk song composers, and compilers in the example of Bekir Karadeniz. We can categorize book publications about folk songs into the following categories based on their purpose, nature, and the way they publish the melody:

- 1) Books containing compilations. Manuscript books and compilations are included here.
- 2) Selections (with or without notes). It is possible to include books containing folk song stories in this category, because there is also a selection (regardless of how the stories were obtained).
- 3) Books containing research and analysis.
- 4) Books containing innovative-arranged-multivocal songs.
- 5) Books containing folk songs with musical compositions.
- 6) Books with mixed content (the most popular songs and folk songs of the year).

In German folk song research, Gebrauchsliederbuch is a collection of texts and music books that meet certain groups' folk song repertoire needs. For many years, oral collections of folk songs were regarded as the primary source, and later were added handwritten folk song books and collections. Ernst Klusen distinguishes this category from scientific folk song editions by its purpose, nature, and the way it presents the folk song: "The purpose is to provide material for a certain group of people who love and sing folk songs."

The Turkish equivalent of the word reusable collections sufficiently characterizes this category: The melodies included in the books are "reusable" for practical purposes, with no claim to be scientific. In this context, our article will classify books of folk songs for use in Turkey and analyze Salih Turhan's books as the author/publisher of "reusable collection of the folk songs." The fiction of Turhan's Selection Books will be demonstrated, and conclusions will be drawn through the descriptive document analysis method.

Keywords: folk song, folk song folklore, reusable collection books , book fiction, analysis,

Giriş

Halk türküsü araştırmaları alanında yayınlanan kitaplar ayrı kategorilerde değerlendirerek gruplandırılmaktadır. Birinci ağızdan yapılan derleme sonuçlarına odaklanan kitaplar, yazılı türkü metin ve notalarından yapılan seçkiler, bilimsel metin+nota yorumları ve tartışmaları, dil edebiyat, motif, ideoloji tartışmaları düzeyinde teorik yayınlar, popüler amaçlara yönelik (metin ya da notalı) türkü kitapları vs. olmak üzere değişik kategorilerde çıkan yayınlar, ait olduğu tasnif grubu dikkate alınmadan değerlendirildiğinde, yazar ve/veya yayıncı zaman zaman hak etmediği eleştirilere maruz kalabilmektedir. Oysa bu kategorilerin her biri ayrı amaçlara hizmet eder ve öyle olmalıdır, çünkü türkülerle ilgilenenlerin hepsi uzman olamaz, olmak zorunda değildir. Herkes kendince bir yol bulur ve kendini ilgilendiği alanda var eder.

Alan yazında, yazılı türkü kaynaklarının tanımı (örn. cönk, defter, repertuar, türkü kitabı, seçki, mecmua, antoloji vb. terimler) üzerine genellikle bilgi verilmiyor (bkz. örn. Özbek, 2009 ve 2014; Duygulu, 2014). Ali Yakıcı, 2007 tarihli çalışmasında, türkü bilgi kaynakları olarak antolojileri önemser ve âşıkların/ozanların, kaynak kişilerin, türkü yakıcılarının, derleyicilerin kaydını Bekir Karadeniz (Ela Gözlüm, 2000) örneğinde listeler (Yakıcı, vd, 2007: 66- 87). Ayrıca türkü kaynağı olarak cönk ve mecmualara ayrı bir yer ayırır ve Milli Kütüphane'de kayıtlı cönklerin içindeki türküleri varak numaraları ile tablo halinde ve ilk iki dizisiyle gösterir (s. 132-140). Devamında en eski türkü mecmuası Ali Ufkî'nin *Mecmua-i Saz-ı Söz*'ünde yer alan türkülere yer verir (s. 141-146). Derleme, sergileme, anlamlandırma, geliştirme ve pazarlama gibi ayrı etkinliklerin olması gibi türkü yayınlarının da biri birinden farklı amaçları vardır. Arkeolojiden örnek vermek gerekirse; arkeolog kazı yapar, antropolog araştırır, küratör sergiler, turistik eşya üreten kazı ürününü satılık objeye/mala dönüştürür. Bizim bağlamımızda, derlemeci kazı yapar, seçki kitap hazırlayan, küratör gibidir. Mevcut türkü metni/melodisi üzerinde araştırma yapanlar antropoloğa benzetilebilirse, bunları geliştirip çok sesli ya da farklı çalgılara uyarlayanlar da alanın AR-GE çalışanlarıdır. Beste türkü yaratıcıları ise (diğer sahne sanatçıları ve bunları organize eden firmalarla birlikte) türkü/müzik endüstrisinin parçalarındandır. (1) Dolayısıyla, görüldüğü gibi her çalışmanın nihai hedefi doğrultusunda ait ve lâıyk oldukları kategoriyi bilirsek, listelenen türkü çalışmalarını gerçekleştirenler arasında gereksiz mukayeseler yapılmaz ve olası anlamsız rekabetler de asgariye iner.

1. Kuramsal Çerçeve

Alman Halk Türküsü Araştırmalarında "Gebrauchsliederbuch" denilen kategoride, ilgili grupların halk türküsü repertuarı gereksinimini karşılayan metin ve notalı kitaplar toplanır. Uzun yıllar araştırmalarda ağızdan derleme türküler asal kaynak olarak görülmüş, daha sonra buna el yazma türkü defterleri ve mecmualar eklenmiştir.

Ernst Klusen bu kategoriye, bilimsel türkü edisyonlarından amacı, mahiyeti ve türküye veriş biçimiyle ayırt eder: “Amaç, türkü seven ve söyleyen belli bir gruba malzeme sağlamaktır. Genel olarak halk türküsü adına ne olursa basmak değil, sadece hedef grubun gerçekten söylediği ezgilerin seçilmesi önemlidir. Bu durumda ilgili çevrenin kabul ettiği bir değerler manzumesi söz konusudur (...) Diğer bir amaç da yayıncının çalınıp söylenmesini önemli bulduğu türkülerini kitap yardımıyla yaymak istemesidir. Bu durumda müzik yapan insana istediğini vermektense ziyade, doğru olduğuna inanılan müzik repertuarını benimsetmek önemlidir (Klusen, 1967). Sözcüğün Türkçe karşılığı “kullanımlık türkü kitabı” bu kategoriye yeterince karakterize eder: Kitaplarda yer verilen ezgiler pratik amaçlı “kullanılmak içindir”, bilimsel olma iddiası yoktur. Yukarıda verilen gerekçeler dışında, Ernst Klusen Almanya için bu kitapların işlevlerini bireysel ve grup etkinlikleri bakımından da değerlendirmiştir: “Kendi kendine türkü söylemek, grup içinde söylemeye göre nasıl az bir oranda gerçekleşiyorsa, türkü kitaplarının grup etkinliklerindeki kullanımı ağır basar ve bireysel kullanımda geri plana düşerler. Türkü öğrenme eyleminde de kendi kendine türkü söylemenin katkısı düşüktür. Türküyü nereden öğrendin sorusuna verilen cevaplarda “kendi kendime” seçeneği pek zikredilmez. Kendi kendine öğrenmede de türkü kitabının rolü azdır. Bir türküyü öğrenme ve belirli durumlar için güncelleme motivasyonu, genellikle grup içinde olur ve çoğunlukla müzikal (yani türküye bağlı) değil sosyal (yani grup ihtiyacına bağlı) etkinliklerle ilgilidir. Grup, türkü söylemenin yeridir ve türkü söylemek birincil düzeyde müzikal değil, sosyal bir olaydır. Türkü kitabının tercih edilmesinin nedeni grup için olmasıdır.” (Bkz. Klusen, 1974-1975, 89; Linder-Beroud, 1989, 251 vd.’dan) “Oral/sözlü gelenek türkü öğrenmek için her zaman belirleyicidir, grup içinde söylemek ise türkü kitabı, ezgi seçimi ve söylerken hafıza desteği açısından aranan/istenen bir şeydir. Türkü metinleri kitap yardımıyla hatırlanır, nota okumayı bilmeyenler de notanın dış görünüşüne bakarak kendilerini yönlendirirler. Böylece sözlü gelenek ve türkü kitabı birbirini dışlamaz, aksine tamamlar ve destekler” (Klusen, 1989, 212; Linder-Beroud, 1989, 252’den). TRT’nin “Yurttan Sesler” programı uzun yıllar türkü kitaplarının yerini almış, türkü öğrenmede önemli bir rol üstlenmiştir. Zaman içinde ortaya çıkan ve değişik kurgu (= açıklamalı-metinli) ve tercihle (notalı veya notasız) yayınlanan türkü kitapları yöre bilincini ve türkü öğrenimini destekleyen bir işlevle görevlerini yerine getirmiştir.

Otto Holzapfel (2022),(2) online yayınladığı “Lexikon zur Volksliedforschung” [Halk Türküsü Araştırmaları Sözlüğü] çalışmasında yer verdiği „Gebrauchsliederbücher“ maddesi altında, kullanımlık türkü kitaplarının basım tarihi belli olan, bazen şair ve besteci hakkında bilgi veren önemli bir kaynak niteliği taşıdığını belirtir. Alman Halk Türküsü Arşivi’nin geniş kapsamlı, şairi bilinen türkü kayıtlarında (V 3 Katalog) bu “kullanımlık türkü kitapları“ dikkate alınmaktadır.

Yukarıda belirttiğimiz kuramsal çerçeveden hareketle, konusu türkü olan kitap yayınlarını amacı, mahiyeti ve ezgiyi yayınlama biçimine bakarak şu kategorilerde toplayabiliriz:

- 1) Derleme ürünlerin yer aldığı kitaplar. Buraya El yazma defterler ve mecmualar dâhildir (örn. Stavridis, 1896; Kúnos, 1899; Kúnos, 1998; Hadank, 2017; Bartók, 1976; Reinhard, 1965; Esen, 1986; Küçükbezirci, 1960; Uludemir, 1970; Özbakır, 1988; Uçar, 1994; Eyuboğlu, 1995).
- 2) (Notalı veya notasız) Seçkiler (örn. Güney, 1953, Sun, 1977; Öztelli, 1983, Özbek, 1981; Yıldızkaya, 2006; Tanses, 1995; Nuş, 1996). Türkü hikâyelerinin yer aldığı kitapları da bu kategoriye dâhil etmek mümkündür (bkz. örn. Özürcüt, [1986]; Turhan / Dökmetaş / Çelik, 1996; Özürcüt, 1999; Özürcüt, [t.y.]; Özürcüt, 2002; Özürcüt, 2003; Turhan / Akbıyık / Kürkçüoğlu, 2003; Tanses, 2005).
- 3) Araştırma ve analiz içeren kitaplar (örn. Saygun, 1937; Gökçe, 1982; Şenel, 1994; Öztürk, 1994 ve 2001; Abacı, 2000; İpek, 2010; Çevik, 2013; Canbay, 2014; Cömert, 2015).
- 4) İnnovatif-aranje-çok sesli ürünleri içeren kitaplar (örn. Tarman / Kıvrak, 2002; Karikov, 2018; Kurtaslan, 2018; Koç 2014).
- 5) Beste türkü kitapları (örn. Turhan, 2015; 2017; 2021).
- 6) Karışık (Yılın en sevilen şarkı ve türküleri) kitaplar (örn. 1990 *Şarkı türkü ve aranjmanları*).

2. Türkiye’de Kullanımlık Türkü Kitapları Üzerine

Türk Halk Türküsü alanında 20. yüzyıl başından beri sahadan (ağızdan) derlenen türkülerin toplandığı çok sayıda yayın yapılmış ve bunların önemli bir bölümü ilk basıldıkları haliyle arşiv ve kütüphanelerde durmakta, önemli bir bölümü TRT tarafından desteklenmekte ve/veya popüler yayınlarda kullanılmaktadır (bkz. örn. Özbek, Doruk, Tan, [t.y.]; Doruk, 1977; Ünal, 1973). Özellikle Kültür Bakanlığı Milli Folklor Araştırma Dairesi’nin yayınladığı münferit türkü notaları bu kapsamda önemli bir ihtiyacı karşılamıştır (bkz. örn. *Türk Halk Müziği Notaları* 1986, 1989, 1990). Ancak ilgililer dışında bu kayıtlara ulaşma olanağı (interneti saymazsak) nerdeyse artık yok gibidir. Nitekim normal bir yurttaş uzun yıllar türkü sözlerini (ya da notalarını) bulmak istediğinde fazla bir seçeneğe sahip değildi. Bu kapsamda doğrudan derleyici Veysel Arseven’in imzasıyla yayınlanan “Karadeniz Bölgesi Halk Türküleri” (1948) gibi mini, ama işlevsel kitaplar örnek gösterirsek, derleme bilgilerini içermediği için dikkate almamak olmaz. Veya bu alana çok hizmet vermiş ŞemsiYastıman’ın “*Türkten Türküler*” (1971) adlı kitap serisini, içinde türkülerin ne zaman nerede derlendiği yazmıyor diye görmezden gelemeyiz. Zaten rahmetli Yastıman (1971, Önsöz’ünde pratiğe katkı verme amacını açıkça belirtmiştir: “Hiç saz çalmasını bilmiyen [!] ve notadan anlamıyan [!] meraklılara tavsiye ederiz. Böylelikle saz öğretimi usullerini ve zaman zaman türkülerimizi notası ile neşretmekle, memleketimize faydalı olacağını ümit ettiğimiz bir yolda azimle çalışıyoruz ve çalışacağız.” (s. 3)

Bir başka güzel örnek ise Tuncer Gülensoy’un değerli çalışması “*Trabzon Yöresi Türküleri*” (1985) kitabıdır; burada sadece üzerinde ağız özelliklerinin gösterildiği türkü metinleri (notaları olmadığı halde) çok kıymetlidir.

Kullanımlık türkü kitapları bağlamında Serbülent Yasun’un yayınladığı ve birden fazla baskı yapan üç ciltlik “*Halk Türkülerimiz*” (1978, 1979, 1980) başlıklı seçkiyi burada özellikle anmak gerekir. Uzun yıllar amatör koro çalışmalarında el altında bulundurulmuş kitaplar bilimsel türkü araştırmaları açısından değerlendirilmeye kalkılırsa büyük haksızlık edilmiş olur. Temsili bazı türkülerin notası verilmekle birlikte, büyük ölçüde metin yayımını önceleyen bu tür çalışmalar kendi kategorilerinde değerlendirilmelidir.

Kendi kategorisinde çok önemli olan, ancak tek bir türkü notasına bile yer vermeyen iki kitabı daha burada anmak yerinde olacaktır. Bunlardan biri Cahit Öztelli'nin, diğeri Mehmet Özbek'in yayınladığı türkü kitaplarıdır. Öztelli pek bilinmeyen ilk "Halk Türküleri" (1953) kitabından sonra yayınladığı geniş oylumlu "*Halk Türküleri. Evlerinin Önü*" (1983) gerek baskı tekniği gerekse metinleri sıralama yöntemi açısından oldukça ilginçtir: kitaba 'İçindekiler' konmamış, Önsöz'e önsöz başlığı konulmamış olup sıralama yöntemi kendine özgüdür. 5000 türkü içinden seçilmiş 800'ü aşkın metni içeren Kitap Sözlük (s. 843-873) ve Bibliyografya (s. 875-879) ile tamamlanmış olup uzun yıllar raflarda repertuar gereksinimini karşılayan ve hatta bilimsel çalışmalarda sık sık başvuru alan bir işlev görmüştür.

Diğer kitap ise Mehmet Özbek (1981) tarafından kaleme alınmıştır: Gerek kurgusu ve gerekse sistematığı yönünden Öztelli'nin kitabını kendine örnek alan Özbek, Önsöz (s. 5), Kitap hakkında (s. 7-12), Giriş (s. 13-31) bölümüyle devam ediyor. Burada ülkemizde ve yurtdışında folklor kavramı, Türkiye'de ilk derlemeciler (Seyfettin Bey, Sezai Asaf Bey, Ferruh Arsunar, Ahmet Kutsi Tecer, Halil Bedi Yönetken, Muzaffer Sarısözen), Halk edebiyatı (s. 32-35), Halk şiiri (s. 36-43), Halk şiirinde şekil, içyapı, temalar, türler (s. 44-62): Mani, Hoyrat, Koşma, Varsağı, İlahi ve nefes, Semai, Destan, Divan, Selis, Müstezat, Türkü), Türkü (s. 63-87) (Ezgilere göre, Şekil yapısına göre, konularına göre), Türk halk çalgıları (s. 88-93) başlıkları altında bilgiler veriliyor ve sonra (Öztelli'nin yaptığı gibi) konularına göre tasnif edilip Özbek'in bizzat "repertuar bölümü" dediği türkü metinlerine geçiliyor. Öztelli gibi Özbek de derleme yapacaklara ufak birkaç not (s. 86-87) eklemeyi ihmal etmemişken, metinlerin yanında bazen sadece (kaynak kişi mi, yoksa derleyen mi olduğu anlaşılmayan) bir isim ve türkü başlığı ile yetinmiştir; yani her iki kitapta da derlemecilere ilişkin bilgiler verilmiş olmakla birlikte, metinlerin yanında bu bilgiler önemsenmemiştir. Sonuç itibarıyla bu ve benzer eksiklere rağmen "kullanımlık türkü kitabı" kategorisinde gördüğümüz her iki kitap da üstlerine düşen görevi yerine getirmiştir diyebiliriz.

3. Kullanımlık Türkü Kitabı Yazarı/Yayıncısı Olarak Salih Turhan

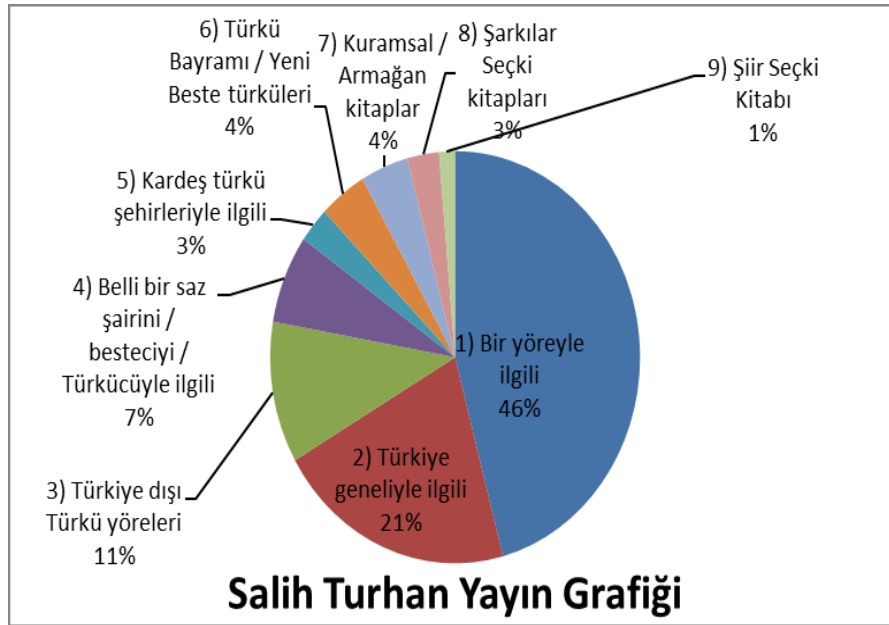
Salih Turhan'ın şimdiye kadar yayınladığı eserlere bakılırsa, 36'sı Türkiye siyasi sınırları dâhilindeki illerin türkü külliyatı/antolojilerinden, kalanı ise Irak Türkmen, Azerbaycan ve Rumeli/Balkan coğrafyasını kapsayan genel antolojilerin oluşturduğu 66 kitapla karşılaşırız. Türkiye'nin diğer on iline ait külliyatların yayını da planladığını öğrendiğimiz Turhan, ayrıca türkü hikâyeleri, Türk halk müziğinde çeşitli görüşler gibi derleme eserlere de imza atmıştır.

Özgeçmişinde dikkati çeken görev ve etkinlikleri bağlamında Salih Turhan'ın bileşenlerini şöyle özetlemek mümkündür: Raportörlük, solistlik ve koristlik, folklor araştırmacılığı, derlemecilik, notistlik, koro yöneticiliği, yayıncılık, programcılık ve sunuculuk. Bu çok farklı gibi görünen etkinliklerin biri birini destekleyen bir sürece dönüştürmeyi başarmış bir üretici ile karşı karşıyayız. Raportörlük ona metin üretimine, solistlik ve koristlik yazılı/yazısız notayı yorumlamaya, folklor araştırmacılığı derlemeye, nota yazımı transpozisyona (ürünü dönüştürmeye), koro yöneticiliği repertuar oluşturup eşgüdümeye, repertuar eksikliğini yayın/kitap üretimiyle karşılamaya yönlendirmiş görünüyor. Kitap oluşturma bağlamında yine projelendirme, zaman takvimi, kurgu, ekip oluşturma, görev dağılımı, teorik hazırlığı pratiğe dökme, gerçekleştirme ve yayınlama aşamaları sonsuz bir devinimi gerektiren sürece tanık oluyoruz.

Onun tüm bu etkinlikleri konunun uzmanlarınca ayrı ayrı değerlendirilebilir. Ses sanatçılığı, koro yöneticiliği, derlemeciliği ayrı birer uzmanlık alanı ve bu satırların yazarını aşar. Aşağıda ağırlıklı olarak koro yöneticiliği bağlamında repertuar ihtiyacını karşılamak, gördüğü boşluğu doldurmak maksadıyla giriştiği kitap yazarlığı/yayıncılığı üzerinde durulacaktır.

3.1. Salih Turhan'ın Türkü Kitapları

Turhan'ın yayınlanmış türkülerden seçerek/kısmen notalayarak yayına hazırladığı, çeviri yazıyla Türkçeye kazandırdığı ve/veya farklı yazarlardan bir araya getirdiği derleme yazılardan oluşan kitaplarını 1. Bir yöreyi konu alan, 2. Türkiye genelinden türküleri konu alan, 3. Türkiye dışı Türkü yöreleriyle ilgili, 4. Belli bir saz şairini / besteciye / Türkücüyle konu alan, 5. Kardeş türkü şehirleriyle ilgili, 6. Türkü Bayramı / Yeni Beste türküleri konu alan, 7. Kuramsal / Armağan kitapları, 8. Şarkılar Seçki kitapları ve 9. Şiir Seçki Kitabı olmak üzere dokuz başlıkta toplayabiliriz..(3)

Bu grafikte ağırlığın (% 46 + % 21 = % 67 ile) yöre ve genel türkü repertuar kitaplarında olduğunu görüyoruz. Diğer tematik (bir saz şairinin türkü ve şarkı dağarcığında bulunan ürünleri ya da şarkı ve şiir seçkileri) kitaplarında da aynı (repertuar oluşturma) eğilimi vardır. Bu çoğunluk, Salih Turhan'ın kitap yayın politikasında (solo veya koro olsun) icrayı desteklemek için repertuar ihtiyacını karşılama çabasını göstermektedir.

3.2 Seçki Kitaplarının Kurgusu Üzerine

Onun kurgulayıp projelendirdiği belli bir yöreye ait repertuar kitaplarını gözden geçirirsek, büyük çoğunluğunun aynı yapıya göre düzenlendiği anlaşılır. Giriş bölümü (yöre halk müziği hakkında ayrıntılı bilgi), Ana bölüm (türkü metin ve notaları), Son bölüm (biyografi ve görsellerle yöre müziğinin temsilcileri hakkında bilgi ve türkülerin alındığı kaynaklar). Bu sistematığın içinde kanaatimizce tek sorun, ana bölümde yer verilen türkülerin, alındığı kaynaklarda hangi sayfalarda bulunduğu belirtilmemiş olması. Kitabın hazırlanma aşamasında anında sayfa eklenerek halledilebilecek olan bu eksiklik, daha sonraki çalışmalarda çok büyük bir kolaylık sağlayabilecekken, şimdi zahmetli bir tespit sürecini gerektirmektedir. Ancak Turhan'ın kitaplarının en önemli yönünü burada belirtmek gerekir: türkü notaları (*Azerbaycan Halk Türküleri. Mahnı ve Tesnifler*, 1993 hariç) kitapların hepsinde mevcuttur. Kullanımlık türkü kitapları için bu çok önemli bir özelliktir. Ayrıca kitapların sonunda kaynakçanın olması da unutulmamalıdır.

Kitap kurgusunu somutlaştırmak için bir örnek üzerinde duralım: Turhan, Salih Kara, Mehmet / Tan, Nail / Gündüz Abdullah (2000).Biter Kırşehir'in Gülleri. Kırşehir Halk Müziği, Ankara: Cem Veb Ofset Ltd. Şti.

Dönemin Kırşehirli Devlet Bakanı Ramazan Mirzaoğlu'nun sunuşu, yazarların Önsözü ve kitabın İçindekiler'ini takiben Kırşehir üzerine, Kırşehir halk müziği çalışmalarına toplu bakış, Ankara Devlet Konservatuarı derleme ekibince 11-18 Ağustos 1945 tarihleri arasında Kırşehir (Hacıbektaş hariç) yöresinden derlenen ezgilerin listesi, TRT repertuarındaki ezgiler hakkında bilgi, MİFAD, HAKAD (son adı Halk Kültürlerini Araştırma ve Geliştirme Genel Müdürlüğü) tarafından 1976, 1982 ve 1994 yıllarında yapılan derlemeler, Prof. Ahmet Caferoğlu (1949) derlemeleri, Cemil Demirsipahi (1975) notaları, Mahmut Ragıp Gazimihal yayını (1975), Veysel Arseven makalesi (1955), Kırşehir Valiliği İl Yıllıkları (1967, 1973), Yurt Ansiklopedisi, Mehmet Önder kitabı (1976), Mevlüt Özhan (1991), Melih Duygulu (1997) Hasan Coşkun (1971), Halil Atılğan (1991) vs. Sonra Kırşehir halk müziğine ilişkin çalışmalara değinilir, ardından Kırşehir ili müzik ve oyun folkloru, Kırşehir halk müziğinin ana özellikleri, Kırşehir halk müziği ve oyunları eşlik çalgıları, Kırşehirli ünlü sanatçılar (ses ve saz sanatçıları), halk oyunları hakkında geniş bilgi verilir. 1. Bölüm: Sözlü ve sözsüz kırık havalar, 2. Bölüm: Uzun havalar (Bozlaklar), 3. Bölüm: Destanlar ve Ekler, ardından Kırşehirli sanatçılar ve kitabı hazırlayanların kısa özgeçmiş ve fotoğrafları olmak üzere kitap tamamlanır.

Görüldüğü üzere, kitaplar yapısal olarak aynı prensibe göre kurgulanmış, yöre musikî geleneği hem kuramsal olarak baştan hem de görsellerle sondan gözler önüne serilmiş, ortada repertuar (metin ve notalarla) sıralanmıştır.⁽⁵⁾ Bu durumun avantajını, örneğin, notalı olduğu için Serbüent Yasun'un kitabıyla karşılaştırsak, derhal fark ederiz. Kitapta yörenin musikî geleneğinden bağımsız olarak sıralanan ezgiler tamamen okuyanın maharetine terk edilmişken, Turhan bu ezgileri ilgili bağlam içinde sunmaktadır. Onun kısmen ilgilendiği Türkiye dışından türkü gelenekleri üzerine hazırladığı kitaplarda da tespit ettiğimiz kurguya sadık kalındığını söyleyebiliriz. Bir örnek ile bunu göstereyim:

Turhan, Salih: Azerbaycan Halk Mahnıları. Ankara: 1991. 70 + XII S. Notalı.

Bu kitapta yazarın çeşitli Azeri kaynaklardan alıp Türkçeye aktardığı ve kısmen notaladığı (beşi sözsüz olmak üzere) 50 Azerbaycan türküsü yayınlanmıştır. Girişte Azerbaycanlı Davut Mehmetbegov ile birlikte Azerbaycan halk müziğinin derlenmesi ve araştırılması üzerine bilgi vermektedir (s. IX-XII). Numaralanmış ve tamamı notalarıyla verilmiş olan türkülere (s. 1-66) bir de notlar listesi eklenmiştir. Derlemeciler, kaynak kişiler ve yazıya geçirenler (eksik olmakla birlikte) bu listede sıralanmıştır (s. 67 vd.). Bir sözlük ve kaynaklar listesi kitabı tamamlamaktadır.

Görüldüğü üzere Turhan, bir kitap kurgusunun vazgeçilmez öğelerinin içini doldurmaktadır. Kitabın hedef kitle, merak ettiği yörenin salt türkü repertuarını değil, aynı zamanda giriş bölümünde coğrafi durumu ve musiki geleneği hakkında bilgilendirilmekte, son bölümde ise yöre sanatçıları, söz dağarcığı, derleme ve notalama ile kaynak kitapları hakkında aydınlatılmaktadır.

Salih Turhan'ın kitaplarının kurgusu

İcra ve yayın etkinliklerine bakılırsa Salih Turhan'ın kategorik olarak tamamen yaptığı/başardığı işler şöyle özetlenebilir: Sağda solda atıl duran türkülere - hem yorumcu hem de seçki yazarı olarak can vermek; Türkiye'de genel ve yöre türküleri hakkında en kapsamlı kitapları hazırlamak;⁽⁶⁾ derlenmiş türküleri notalarla işlemek, vitrine çıkarmak ve bir küratör gibi türküleri sergiye çıkarıp ilgilenenlerin beğenisine sunmak. Her ne kadar kendisi 300 kadar türkü derlemişse de, bunların bir kısmı TRT kurumu repertuarında yer alırken, kalanını (derleme dışında çeşitli ses taşıyıcılarından hareketle dikte ile notaya aldığı ve TRT repertuarında bulunmayan yaklaşık 2500 türkü ile birlikte) ayrı bir kitap olarak değerlendirmemiş, diğer kitaplarına yedirmiştir. Metin ve melodi bağlamında kuramsal çerçeveye dayanan analitik çalışmalar yapmamıştır gerekçesiyle onu sadece bilimsel türkü (antropoloğu) araştırmacısı olarak görmeyebiliriz. Fakat eksiklik olarak görülen bu husus onun icra ve kitap yayın etkinliklerinde yok değildir. Çünkü tüm bu etkinlikler (yukarıda da değişik çalışmalarının betimlenmesinde gördüğümüz gibi) aslında tutarlı bir sistematığe dayanıyor ve bu sistematığı her defasında geliştirmeye çalışıyor. Bu anlamda onu ayrıca (= kendi kendini eğiten ve geliştiren anlamında) bir "autodidakt" türkü uzmanı olarak nitelemek mümkündür.

Bir icracı olarak Turhan'ın özellikle repertuar ihtiyacını gidermek amacıyla ve bazen yörelerine göre bazen yaygınlık ve tanınırlıklarına göre kitap bütünlüğünde bir araya topladığı türkülerle ilgili "pratik kabullerini" birkaç madde ile özetleyebiliriz. Salih Turhan'a göre;

1) *Türkülerin kimliği vardır; yani Türk soyludur.* Bu kapsamda onu Özgür Balkılıç'ın (2009) deyimiyle "Erken Cumhuriyet Dönemi Müzik Politikaları"na ⁽⁷⁾ (s. 78) uygun hareket ettiğini söyleyebiliriz. Türkiye sınırlarının dışındaki ülke ve yörelerin türkülerinin değeri de Türk soylu oluşundan kaynaklanır.

2) *Türkülerin yöresi vardır; yani o yöreyi temsil eder.* Bu bakış açısı aynı zamanda ilgili yöre (bunu Turhan il adlarıyla somutlaştırır) için bir kimlik unsuru olarak görür. Dahası Turhan, kitaplarının girişinde bu yörenin musikî geleneği hakkında bilgi verirken, türkülerin bu coğrafyadaki anlamına işaret eder.

3) *Türkülerin ezgisi vardır;* Turhan kitaplarında bu husus asla ihmal etmez. Diğer kullanımlık (seçme) türkü kitaplarından farklı olarak o her türkü metnine (yazdığı ya da yazdırdığı) notasını da ekler. Bu takdire şayan bir tutumdur. Kitapların kullanılma niteliği ve potansiyelini artırır (istisna: Gafar Namazaliyev: *Azerbaycan Halk Türküleri*, Ankara 1993).

4) *Türkülerin kaynak kişisi, derleyeni, notalayana vardır.* Bu şu demektir: anılan bilgilerin gerekliliğine inanıp da yayınladıkları kitaplarda bunlara yer vermeyen (Özbek, Öztelli, Güney vb. yayıncılara göre) gerçekten hak ettikleri değeri verir, bir yöreye ait olduğu iddiasını bu bilgilerle destekler.

5) *Türkülerini yayınladığı yörenin musiki/metin uzmanları vardır.* Turhan bilgiye değer verir ve kitaplarını hazırlarken bu isimlerle iş birliği yapmaya, hatta kapakta o isimlere öncelik vermeye özen gösterir. Bunun pratik nedenleri de olmasına rağmen, özellikle halk müziği bağlamında ortak çalışmaları özendirilmesi bakımından takdir edilmesi gereken bir tutumdur.⁽⁸⁾ Kendi kendini eğiten (geliştiren) bir kişilik sahibi olarak Turhan, yetkin isimlere ve çalışmalarına yer verme hususunda zaman zaman hata yaptığını kabul eder ve bunu yinelememe basiretini gösterir (bakınız: *Türkülerin Hikâyeleri I*, 1996).

6) *İlgilendiği yörenin sanatçıları, araştırmacıları ve/ya kaynak kişileri vardır.* Onları ismen anmakla yetinmez, biyografi ve fotoğraflarını kitaba dâhil eder. Bu da diğer kullanımlık kitaplarda rastlanmayan bir durumdur. Diyebiliriz ki bu, Turhan kitaplarındaki araştırma/tarama yönünü kısmen tamamlayan bir çabanın tezahürüdür ve ansiklopedik değerdedir.

7) *Türkülerin hikâyesi vardır.* Türkülerin yanı sıra mı, öncesi ya da sonrasında mı ortaya çıktığı tartışılan bu hikâyeler, yörenin türküleri hakkında yöre insanının inandığı/inandırıldığı biçimiyle türkünün ideolojisini belirtmesi bakımından önemlidir. Bazen türkü kadar ilgi çeken bu hikâyelerin elbette toplanması ve yazıya geçirilmesi gereklidir.

8) *Türkülerin seçildiği kaynak eserler vardır.* Turhan bu konuda da özenlidir, bir yörenin halk müziği ürünlerinin toplandığı kitabın arkasında taranan eserler kaynakça sistematigi içinde verir. Bu eserlerden hangi türkü metin veya notalarını aldığı da belirtilebilse daha tatmin edici olurdu elbette.

9) *Türkülerin ses kaydı vardır.* Bazı prestij kitaplarında ilgili yörenin türküleri CD kaydı olarak eklenmiştir (bkz. örn. *Ordu'nun Dereleri Ordu Türküleri*, 2006).

10) *Türkü kitaplarını hazırlayanların biyografisi vardır.* Turhan gerek kendisinin türkü uzmanı olarak gerekse iş birliği yaptığı kişilerin biyografisini kitaplarına ekler; böylece kitap içeriğinin güvenilirlik düzeyini artırmak yönünde sağlam bir gerekçe ortaya koyar.

11) *Türkülerin bestecisi vardır.* Kitaplarına beste türküleri de dâhil eden Turhan bu konuda muhafazakâr değildir. Türkülerin anonim olması gerektiğinde ısrar etmez (bkz. örn. *Yeni Bestelenen Elâzığ/Harpuz Türküleri*, 2015; *Giresunlu Zeki Al Türküleri*, 2020):

Sonuç

Ülkemizde özellikle türkü folkloru alanında etkinlik gerçekleştiren ve yayın yapan değişik disiplinlerden çok sayıda sanat ve bilim insanı vardır. Yayınlanan türkü kitapları amaç, işlev ve kurguları bakımından biri birinden oldukça farklı görünüm arz eder. Daha da önemlisi bu tür kitapları hazırlayanlar çoğunlukla farklı kategoride etkinlik sergilediklerini dikkate almaksızın (ya da farkında olmaksızın) anlamsız bir rekabet içinde olduklarını düşünürler. Oysa aslında (“derleme”, “arşivleme”, “yayımlama”, “müzeleme”, “uygulama”, “kuşaktan kuşağa aktarma” [bkz. Oğuz 2021] kategorilerinde görüldüğü gibi) biri birini tamamlarlar. Dolayısıyla “Kullanımlık türkü kitabı” kavramında olduğu gibi bu kategorileri belirginleştirmekte yarar vardır. Derleme yapan kişiyle arşivleyen, yayınlayanla müzeleyen, uygulayan ile kuşaktan kuşağa aktaran kişi biri birine rakip değildir. Ama özellikle bilimsel çalışma yapılırken farklı, uygulama yapılırken farklı kategoriler dikkate alınmalıdır. Ne yazık ki hâlâ uygulamaya dönük türkü kitaplarındaki metinleri bilimsel analiz için malzeme (Textkorpus) olarak kullanan yayınlar gözlüyoruz. Bundan kaçınılmalıdır.

Örneklem olarak seçilen Salih Turhan, derlemeci yönü olmakla birlikte daha çok uygulamaya dönük kitaplarıyla kendini göstermektedir. Bir kuratör gibi seçtiği türkü metinlerinin hem icraya (uygulamaya) hem de kuşaktan kuşağa aktarılmasına katkı sunmaktadır. Kitap yayınlarında yukarıda on bir maddede sıraladığımız kabulleri salt nazariyatta bırakmayıp kitaplarına yansıtmış, türküleri tozlu raf ve sayfalardan kurtarıp notasıyla kullanılabilir hale getirmiş, böylece onları gün ve sahne ışıklarıyla buluşturmuştur. Türkü sevenleri metinler yanında ezgiyle zenginleştirdiği gibi, türkü yörelerine kendi hazinelerinin farkındalığını kazandırmıştır. Bu yayınlarıyla farklı kategorilerde çalışan diğer türkü uzmanlarının eleştirel dikkatini çekmekle kalmamış, ses sanatçısı ve koro yöneticisi olarak, program yapımcısı ve sunucusu olarak canlı ve popüler türkü folkloruna hizmet etmiştir. Salih Turhan’ın özellikle “kullanımlık türkü kitabı” ihtiyacını karşılamak gibi önemli bir boşluğu doldururken bu kapsamda örnek alınabilecek bir kitap kurgusu geliştirdiğini söylemek mümkündür.

Kaynaklar

- Abacı, Tahir (2000). *Harput/Elazığ türküleri. İnceleme*. İstanbul: Pan.
- Ali Ufkî (1976). *Mecmûa-i sâz ü söz*. Haz. Şükrü Elçin. İstanbul: Milli Eğitim.
- Arseven, Veysel (1969). *Açıklamalı Türk halk müziği kitap ve makaleler bibliyografyası*. İstanbul.
- Arseven, Veysel (Derl.) (1948). *Karadeniz bölgesi halk türküleri*. Kastamonu: Kastamonu Matbaası.
- Balkılıç, Özgür (2009). *Cumhuriyet, halk ve müzik. Türkiye’de müzik reformu 1922-1952*. Ankara: Tan Kitabevi.
- Béla Bartók (1976). *Turkish music from Asia Minor*. Princeton: Princeton University Press (çevirisi: *Küçük Asya’dan Türk halk musikisi*, çev. Bülent Aksoy, İstanbul: Pan).
- Canbay, Alaaddin ; Satır, Ömer Can (2014). *Çanakkale halk ezgileri*. Çanakkale: Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, No: 107, s. 254-257.
- Cömert, Eray (2015). *Çanakkale türküsü. Melodik varyantlar üzerine analitik bir inceleme*. İstanbul: İTÜ TMDK.
- Çevik, Mehmet (2013). *Türkü ve algı. Türkü kültüründe değişim süreci*. Ankara: Ürün.

- Dâr'ül elhân külliyyatı; *Anadolu şarkıları, kitap: 1, 2, 3, 1926-1927* (1. gezinin sonuçları); Kitap: 3, 4, 6, 7, 1927-1928 (2. Gezi); *İstanbul Konservatuvarı: Halk türküleri, kitap: 8, 9, 10, 11, 1929-1931* (3. gezi); *Anadolu türkü ve oyunları halk türküleri, kitap: 13, 1929-1930* (4. gezi).
- Doruk, Yaşar (1977). *Urfa'dan derlenmiş türküler ve oyun havaları*. Ankara: Başbakanlık (Milli Eğitim ve Kültür Bakanlığı).
- Duygulu, Melih (2014). *Türk halk müziği sözlüğü*. Ankara: Pan.
- Esen, Ahmet Şükrü (1986). *Anadolu türküleri*. Yay. Pertev Naili Boratav ve Fuat Özdemir, Ankara: İş Bankası Kültür.
- Eyuboğlu, İsmet Zeki (1995). *Karadeniz türküleri*. Maçka yayılarından sesler. İstanbul: Anadolu Sanat.
- Gökçe, Enver (1982). *Eğin türküleri*, Ankara: Yaba.
- Gülensoy, Tuncer (1985). *Trabzon yöresi türküleri - Türküler ve atma türküler -*, İstanbul: Anadolu Sanat.
- Güney, Eflatun Cem (1953). *Halk türküleri*, İstanbul: Yeditepe
- Hadank, Karl (2017). *Jön Türk asker ve halk türküleri, yay. haz. Ali Osman Öztürk*. İstanbul: Hiperlink.
- Halıcı, Mehdi [1985]: *Konya sazı ve türküleri*, Konya: Özden Matbaacılık ve Grafik.
- İpek, Selçuk (2010). *Anadolu halk türkülerinde vergi isyanı*, Bursa: Ekin Basım Yayın Dağıtım.
- Karadeniz, Bekir (1999). *Kömür gözlüm, türküler*. İstanbul: Özgür.
- Karadeniz, Bekir (2000). *Ela gözlüm, Türküler*. 2. baskı, İstanbul: Özgür.
- Karikov, Cemil (2018). *Piyano için 12 halk türküsü*, Ankara: Müzik Eğitimi.
- Klusen, Ernst (1967). *Das Gebrauchsliederbuch als Gegenstand volkskundlicher Forschung*. Ad marginem VIII, 1967. (file:///D:/Alte%20Homepage%20komplett/Mus_volk/leitartikel/adm08.html[01.02.2012 14:41:06]) Erişim: 17.02.2022
- Klusen, Ernst (1974-1975). *Zur Situation des Singens in der Bundesrepublik Deutschland*. I. Der Umgang mit dem Lied. II. Die Lieder. Köln (Musikalische Volkskunde. Materialien und Analysen, hrsg. Von E. Lusen, Bd. V).
- Klusen, Ernst (1989). *Singen. Materialien zu einer Theorie*. Regensburg (Perspektiven zur Musikpaedagogik und Musikwissenschaft, Bd. 11).
- Koç, Muhammet (2014). *Şan için piyano eşlikli 12 türkü (Mp3)*, Ankara: Müzik Eğitimi.
- Knos, Ignacz (1899). *ber die Volkspoeseie der smanischen Türken*, Radloff, Wilhelm: Proben der Volksliteratur der Türkischen Stmme, VIII. Teil, Mundarten der smanen. Gesammelt und übersetzt von Dr. I. Kúnos, Petersburg 1899, XXII vd.
- Kúnos, Ignacz (1998). *Türk halk türküleri, yay. haz. Ali Osman Öztürk*, İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür.
- Kurtaslan, Hazan (2018). *İki flüt için Anadolu'dan türküler 1*, Ankara: Anı
- Küçükbeziçi Seyit (Derl.) (1960). *İssız yuvalar – Konya türküleri*, [y.y.]: Azim Matbaası. Linder-Beroud, Waltraud (1989). *Von der Mündlichkeit zur Schriftlichkeit? Untersuchungen zur Interdependenz von Individualdichtung und Kollektivlied*. Frankfurt a.M. vd.: Peter Lang (Artes Populares. Studia Ethnographica Et Folkloristica 18. Hrsg. von Lutz Röhrich)
- Nuş, Aluş (1996). *Güfte ve besteleriyle Rumeli türküleri*, İstanbul: Say.
- Oğuz, M. Öcal (2021). *Halk biliminde koruma yaklaşımları ve SOKÜM sözleşmesinde kuşaktan kuşağa aktarım*. *Millî Folklor*, Sayı: 132, 5-15.
- Özbakır, Burhan (Derl.) (1988). *Amasya türküleri*, Amasya: Amasya Belediyesi Kültür.
- Özbek, Mehmet (1981). *Folklor ve türkülerimiz*, 2. baskı, İstanbul: Ötüken.
- Özbek, Mehmet ; Doruk, Yaşar / Tan, Nail (Haz.) (t.y.). *Türk halk ezgileri – Turkish folk melodies*. fasikül/Fascicule 2, Ankara: Kültür Bakanlığı.
- Özbek, Mehmet (2009). *Türkülerin dili*. İstanbul: Ötüken.
- Özbek, Mehmet (2014). *Türk halk müziği el kitabı terim sözlüğü I*, Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayını.
- Özürküt, Yaşar (1999). *Öyküleriyle türküler 1*, kitap&CD. İstanbul: Ada.
- Özürküt, Yaşar (2002). *Öyküleriyle türküler 3*, kitap&CD. İstanbul: Mart Matbaacılık.
- Özürküt, Yaşar (2003). *Öyküleriyle türküler 4*, kitap&CD. İstanbul: Mart Matbaacılık. Özürküt, Yaşar (t.y.). *Öyküleriyle türküler 2*, kitap&CD. İstanbul: Mart Matbaacılık.
- Özürküt, Yaşar [1986]: *Türkülerin dili*. [Stockholm]: Kendi Yayını.

- Öztelli, Cahit (1953). *Halk türküleri*. Türk klasikleri, İstanbul: Varlık.
- Öztelli, Cahit (1983). *Halk türküleri. Evlerinin önü*. 2. baskı, İstanbul: Özgür Yayın-Dağıtım.
- Öztürk, Ali Osman (1994). *Das türkische Volkslied als sprachliches Kunstwerk, Studien zur Volksliedforschung*, Bd. 15, Bern vd.: Peter Lang.
- Öztürk, Ali Osman (2001). *Alamanya türküleri*. Türk göçmen edebiyatının sözlü/öncü kolu. Ankara: Kültür Bakanlığı.
- Reinhard, K. / Reinhard, Ursula (1968). *Auf der Fiedel mein, Volkslieder von der osttürkischen Schwarzmeerküste*, Berlin (=Veröffentlichung des Museums für Völkerkunde Berlin Neue Folge 14, Musikethnologische Abteilung 3).
- Reinhard, Kurt (1962: *Türkische Musik*, Berlin.
- Reinhard, Ursula (1965). *Vor Seinen Häusern eine Weide... Volksliedtexte aus der Südtürkei*. Veröffentlichungen des Museums für Völkerkunde Berlin, Neue Folge 8, Musikethnologische Abteilung 2, Berlin: Museum für Völkerkunde.
- Reinhard, U. (1996). Ali Osman Öztürk, *Das türkische Volkslied als sprachliches Kunstwerk...*, Jahrbuch für Volksliedforschung, 41. Jg., Erich Schmidt Verlag), s. 210-211 (Çevirisi [1997]: Dil sanat eseri yönüyle Türk halk türküleri. *Milli Folklor*, Sayı: 36, 87-88.
- Sarisözen, Muzaffer (1941). *Seçme köy türküleri*, İstanbul 1941.
- Sarisözen, M. (1952). *Yurttan sesler*, Ankara 1952.
- Saygun, A. Adnan (1937). *Rize, Artvin ve Kars havalisi türkü, saz ve oyunları hakkında bazı malumat*, İstanbul: Nümune Matbaası.
- Stavridis, Stavro (2017). *Anatol türküleri*, 1896. Osmanlı İmparatorluğu'nda ilk türkü mecmuası. Yay. Haz. Evangelia Balta – Ari Çokona. İstanbul: Literatür.
- Sun, Muammer (1977). *Kır çiçekleri. 100 türkü*. Okullar için seçme halk türküleri, Ankara: Dağarcık.
- Şenel, Süleyman (1994). *Trabzon bölgesi halk musikisine giriş*. İstanbul: Anadolu Sanat.
- Tanses, Hamdi (1995). *Beste ve güfteleriyle halk türküleri*, İstanbul: Say.
- Tanses, Hamdi (2004-2005). *Halk türküleri*, 5 cilt. İstanbul: Say.
- Tanses, Hamdi (2005). *Öyküleriyle halk türküleri*. İstanbul: Say.
- Tarman, Süleyman / Kıvrak, Yakup (2002). *Gençlik orkestraları için dağarcık – Türk bestecilerinden eserler ve düzenlemeler* –, Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı
- Turhan, Salih (2015). *Yeni bestelenen Elazığ/Harpüt türküleri*, Elazığ: Elazığ Dernekler Federasyonu.
- Turhan, Salih / Şahin, Salih (2017). *Kars 1. Türkiye türkü bayramı - Beste derleme, âşıklama ve yöresel türküler*. Ankara: Yıldız Ofset Matbaacılık.
- Turhan, Salih / Kurt, Necdet / Çakır, Adem / Adıgüzel, Selahattin / Melek, Hayriye (Daşkın) (2020). *Tokat 1. altın asma 2019 yılı THM beste yarışması türküleri*, İstanbul: Zinde.
- Turhan, Salih (1993). Gafar Namazaliyev: *Azerbaycan halk türküleri. Mahnı ve tesnifler*, Ankara: Yüksek Öğretim Kurumu Matbaası.
- Turhan, Salih / Akbıyık, Abuzer / Kürkçüoğlu, S. Sabri (2003). *Notalarıyla türkülerimiz ve hikâyeleri 2*. İstanbul: Alfa Basım Yayın Dağıtım.
- Turhan, Salih / Dökmetaş, Kubilay / Çelik, Levent (1996). *Notalarıyla türkülerimiz ve hikâyeleri 1*. Ankara: Cem Veb Ofset.
- Turhan, Salih / Feyzi, Ahmet (2021). *Dârü'l elhân külliyatı. Çeviri – inceleme – işleme*. İstanbul: ST Prodüksiyon Ltd. Şti.
- Turhan, Salih / Babaoğlu, Gürsoy ve Akbıyık, Abuzer (2023). *Notalarıyla taş plak türkü külliyatı. 1001 türkü*. İstanbul: ST Prodüksiyon Ltd. Şti.

- Türk Halk Müziği Notaları (1986). *Altın ömür*, Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Milli Folklor Araştırma Dairesi Yayınları: 76, Türk Halk Müziği Nota Dizisi: 3.
- Türk Halk Müziği Notaları (1986). *Dimme*, Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Milli Folklor Araştırma Dairesi: 76, Türk Halk Müziği Nota Dizisi: 2.
- Türk Halk Müziği Notaları (1986). *Güdüşlü*, Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Milli Folklor Araştırma Dairesi: 76, Türk Halk Müziği Nota Dizisi: 8.
- Türk Halk Müziği Notaları (1989). *Arab atlar*, Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Milli Folklor Araştırma Dairesi: 112, Türk Halk Müziği Nota Dizisi: 21.
- Türk Halk Müziği Notaları (1989). *Arpa da ekim*, Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Milli Folklor Araştırma Dairesi: 112, Türk Halk Müziği Nota Dizisi: 17.
- Türk Halk Müziği Notaları (1989). *Aya bah yıldız bah*, Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Milli Folklor Araştırma Dairesi: 112, Türk Halk Müziği Nota Dizisi: 31.
- Türk Halk Müziği Notaları (1989). *Dağ üstüne dağ goysam dağ olmaz*, Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Milli Folklor Araştırma Dairesi: 112, Türk Halk Müziği Nota Dizisi: 30.
- Türk Halk Müziği Notaları (1989). *Fırın üstünde fırın*, Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Milli Folklor Araştırma Dairesi: 112, Türk Halk Müziği Nota Dizisi: 22.
- Türk Halk Müziği Notaları (1989). *İndim dereye durdum*, Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Milli Folklor Araştırma Dairesi: 112, Türk Halk Müziği Nota Dizisi: 23.
- Türk Halk Müziği Notaları (1989). *Köylü zeybeği*, Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Milli Folklor Araştırma Dairesi: 112, Türk Halk Müziği Nota Dizisi: 20.
- Türk Halk Müziği Notaları (1989). *Mudurnu köy düğün havası*, Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Milli Folklor Araştırma Dairesi: 112, Türk Halk Müziği Nota Dizisi: 19.
- Türk Halk Müziği Notaları (1990). *Alahna havası*, Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Milli Folklor Araştırma Dairesi: 136, Türk Halk Müziği Nota Dizisi: 33.
- Türk Halk Müziği Notaları (1990). *Arayı arayı görsem yüzünü (düğün ilahisi)*, Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Milli Folklor Araştırma Dairesi: 136, Türk Halk Müziği Nota Dizisi: 36.
- Türk Halk Müziği Notaları (1990). *Büyüksü'nün söğüdü (Arif'in türküsü)*, Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Milli Folklor Araştırma Dairesi: 136, Türk Halk Müziği Nota Dizisi: 38.
- Türk Halk Müziği Notaları (1990). *Düz oyun havası*, Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Milli Folklor Araştırma Dairesi: 136, Türk Halk Müziği Nota Dizisi: 35.
- Türk Halk Müziği Notaları (1990). *Evlerinin önü hamama yakın (Ayşem)*, Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Milli Folklor Araştırma Dairesi: 136, Türk Halk Müziği Nota Dizisi: 39.
- Türk Halk Müziği Notaları (1990). *O yar başın bağlamış*, Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Milli Folklor Araştırma Dairesi: 136, Türk Halk Müziği Nota Dizisi: 46.
- Türk Halk Müziği Notaları (1990). *Reyhan ekim legende*, Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Milli Folklor Araştırma Dairesi: 136, Türk Halk Müziği Nota Dizisi: 44.
- Türk Halk Müziği Notaları (1990). *Seferberlik (oyun havası)*, Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Milli Folklor Araştırma Dairesi: 136, Türk Halk Müziği Nota Dizisi: 37.
- Uçar, Mustafa (1994). *Erzincan'da giyim kuşam halk oyunları ve halk türküleri*, Ankara: Erzincan Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı (ERYAKSAN No: 4)
- Uludemir, Muammer (Derl.) (1970). *Türküler I – Eskişehir bölgesi*, Ankara: Fon Matbaası.
- Holzappel, Otto (2022). Lexikon zur Volksliedforschung. Teil E bis G: <http://publikationen.ub.uni-frankfurt.de/frontdoor/index/index/docId/65740> (erişim: 20.02.2022)
- Ünal, Refik (1973). *Halk müziğinden yankılar*. Atatürk'ün sevdiği türküler, Ankara: Başbakanlık Basımevi (Başbakanlık Kültür Müsteşarlığı Cumhuriyetin 50. Yıldönümü: 9)

Yakıcı, Ali (2007). *Halk şiirinde türkü. Tanım-tasnif-inceleme-metin*. Ankara: Akçağ.
Yaldızkaya, Ömer Faruk (2006). *Emirdağ türküleri*, İzmir: Analiz Matbaacılık Ltd. Şti.
Yastıman, Şemsi (Çıkaran) (1971). *Türkten türküler*, İstanbul: Şemsi Yastıman Saz
EviYasun, Serbüent (1978). *Halk türkülerimiz*, 1. Cilt, Ankara: Bimaş Matbaacılık.
Yasun, Serbüent (1978). *Halk türkülerimiz*, 2. Cilt, Ankara: Bimaş Matbaacılık.
Yasun, Serbüent (1978). *Halk türkülerimiz*, 3. Cilt, Ankara: Bimaş Matbaacılık.
Yönetken, Halil Bedi (1966). *Derleme notları I*, İstanbul.

Notlar

1 M. Öcal Oğuz (2021), bu süreci Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi'ne uygun olarak; "derleme", "arşivleme", "yayımlama", "müzeleme", "uygulama", "kuşaktan kuşağa aktarma" gibi kavramlarla somutlaştırmaktadır (s. 6).

2Lexikon – Teil E bis G: Lexikon zur Volksliedforschung <http://publikationen.uni-frankfurt.de/frontdoor/index/index/docId/65740> (erişim: 20.02.2022)

3Turhan'ın yayınladığı kitapların sayısı 2022 tarihi itibarıyla 66, albümlerin sayısı ise 21'dir.

4Bu özellik her kullanımlık türkü kitabında bulunmayabiliyor (bkz. örn. Nuş, 1996).

5Salt bu bakımdan zaman zaman Özbek (1981) ve Öztelli (1983) kitaplarından alınan metinlerin (bu satırların yazarının çalışmaları da dâhil) analiz amaçlı kullanıldığını görüyorsak da bundan vaz geçmek gerektiğini rahatlıkla söyleyebiliriz.

6Burada Salih Turhan'ın hem sayıca hem de notalı olması bakımından kendinden önceki türkü seçkilerine büyük fark atan iki ciltlik (Meşhur Olmuş Türkülerimiz, C. I, II; 2003) [toplam 850 türkü] ve 3 ciltlik Dârü'l Elhân Halk Müziği Külliyyatı [toplam 674 türkü] (2022) ve yine 3 cilt olup 1900-1970 yılları arası dönemi kapsayan Notalarıyla Taş Plak Türkü Külliyyatı. 1001 Türkü (2023) (Gürsoy Babaoğlu ve Abuzer Akbıyık ile) kitaplarını hatırlatmakta yarar vardır.

7 "burada Erken Cumhuriyet Dönemi ile Dar-ül-elhan'ın halk müziğini derleme çalışmalarını başlattığı 1922 yılından, radyonun son derleme gezisini gerçekleştirdiği 1952 yılına kadar geçen dönem belirti"lmektedir (Balkılıç, 2009, 15).

8Ursula Reinhard, kendisine gönderdiğim 1994 tarihli "Das türkische Volkslied als sprachliches Kunstwerk" (1994) başlıklı kitabım üzerine yazdığı kritikte, türkü araştırmalarında müzikolog ve filologların kolektif çalışma yapmaları gerektiğini belirtmektedir (bkz. Reinhard, 1996, 211; 1997, 88).

Bu eser Creative Commons Atıf 4.0 Uluslararası Lisansı ile lisanslanmıştır.
(This work is licensed under a Creative Commons Attribution 4.0 International License)

Research and Publication Ethics Statement: This is a research article, containing original data, and it has not been previously published or submitted to any other outlet for publication. The author followed ethical principles and rules during the research process. In the study, informed consent was obtained from the volunteer participants and the privacy of the participants was protected.

Araştırma ve yayın etiği beyanı: Bu makale tamamıyla özgün bir araştırma olarak planlanmış, yürütülmüş ve sonuçları ile raporlaştırıldıktan sonra ilgili dergiye gönderilmiştir. Araştırma herhangi bir sempozyum, kongre vb. sunulmamış ya da başka bir dergiye değerlendirilmek üzere gönderilmemiştir.

Contribution rates of authors to the article: The authors in this article contributed to the 100% level of preparation of the study, data collection, and interpretation of the results and writing of the article.

Yazarların makaleye katkı oranları: Bu makaledeki yazar, %100 düzeyinde çalışmanın hazırlanması, veri toplanması, sonuçların yorumlanması ve makalenin yazılması aşamalarına katkı sağlamıştır.

Ethics committee approval: The present study does not require any ethics committee approval.

Etik komite onayı: Çalışmada etik kurul iznine gerek yoktur.

Financial support: The study received no financial support from any institution or project.

Finansal destek: Çalışmada finansal destek alınmamıştır.

Conflict of Interest: The author declares no conflict of interest.

Çıkar çatışması: Çalışmada potansiyel çıkar çatışması bulunmamaktadır